
Patologi blir underholdning

BØKER AV, OM OG FOR LEGER

Begrepet «freak» skulle de fleste ha støtt på i vår underlige verden – og tenker vel at det er et moderne begrep. Litt overraskende er det da å lese i en nyss utkommet bok om nettopp slike, at det opprinnelig ble brukt om mennesker utenom det vanlige, så uvanlige at de ble fremvist som rariteter på sirkus eller i forlystelsesetablissemeter. Boken tar for seg en rekke eksempler på slike mennesker som gjennom tidene har tjent til livets opphold ved å skape nysgjerrighet, uhygge, avsky – men sjelden medlidenhet – på grunn av sitt ekstreme utseende eller uvanlige egenskaper. Vi leser om skjeggete damer, siamesiske tvillinger, kjemper og dverger, mennesker uten bein og armer, slangemennesker, sultekunstnere og fakirer, som alle ble brukt til å fremvises for penger.

Nå viser det seg at ikke alle disse menneskene hadde det så verst der de holdt til. De fleste av dem levde i en tid hvor de ellers ikke ville kunnet brødfø seg selv ved vanlig arbeid, og mange trivdes med å reise fra sted til sted med en sirkustrupp. Pussig nok var mange av dem ikke bare gift, som om deres kroppslige avvik har virket pirrende på det motsatte kjønn, men flere hadde også barn.

Tragiske liv, uten tvil. Likevel vil mange av de tilstander som er beskrevet i boken ganske visst interessere den medisinske profesjon. Det skjedde bare i liten grad før i tiden, selv om unntak fantes. Noen av oss husker kanskje den gripende filmen om Joseph Merrick, også kalt «elefantmannen». Selv etter sin død i 1890 har hans kropp og skjebne fascinert de nysgjerrige, og hans skjelett kan ennå sees i London Hospitals museum.

Det er vanskelig å sette fingeren på direkte feil i boken – dertil er anmelderens personlige kjennskap til «freaks» for dårlig. En viss medisinsk vurdering, kanskje ledsaget av noen diagnoser, kunne likevel vært interessant. Imidlertid er forfatteren sosionom, og har i en årrekke interessert seg for sirkus- og underholdningshistorie. I denne boken øser han av sine kunnskaper og fra sitt rikholdige underholdningsarkiv.

Boken har en smakfull layout, er velskrevet og anbefales som underholdningslitteratur – bokstavelig talt.

PerHolck

Anatomisk institutt

Universitetet i Oslo

Publisert: 10. desember 2002. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 11. juli 2026.